

A MAI LIBERALIZMUS „FELÜLÍRJA” A DEMOKRÁCIÁT?

LIBERALIZMUS ÉS DEMOKRÁCIA KONFLIKTUSA A 21. SZÁZADBAN

FRICZ TAMÁS

A liberalizmus és a demokrácia nem természetes szövetségesei egymásnak. Azért nem, mert a liberalizmus alapjaiban elitista eszme, míg a demokrácia plebejus, vagyis népi indíttatású gondolat. Ez sokáig nem volt világos, amíg a két koncepció a gyakorlatban össze nem fonódott egymással, ami nagyjából a II. világháborútól a rendszerváltásig tartott a nyugati világban. Az utóbbi két évtizedben viszont kezd újra szétválni a két koncepció egymástól, s a „fősdornak” nevezett liberális irányzat megpróbálja elsöpörni az útból a demokráciát. Ez látszik az Európai Unión belül, ez látszik a nemzetközi szervezetek szintjén (ENSZ), s ez látszik a globális viszonylatokban.¹

A LIBERALIZMUS FONTOSABB, MINT A DEMOKRÁCIA?

A liberalizmus abból indul ki, hogy mindig van egy kiválasztott réteg, amelyik méltó arra, hogy egy országot vagy magát a világot vezesse. Az nem baj, hogy ha ez a réteg szabad választásokon kerül hatalomra, hiszen így nagyobb a legitimitása, de ha ez nem megy – mert a „tömegek”, a „plebsz” ostoba döntéseket hoz –, akkor más módon is meg lehet szerezni a hatalmat (delegálással, informális úton, gazdasági erővel, médiauralommal stb.). A 21. század második évtizedében már jól látszik, hogy jelenleg egy globalista, nemzetek feletti, óriási erőforrásokkal rendelkező pénzügyi, politikai és médiaelit az, amelyik vindikálja magának a jogot arra, hogy uralkodjon – s ehhez a liberalizmus eszméjének mai, eltorzított változatát használja fel. A demokrácia ezzel szemben áll: a demokratikus eszme szerint minden hatalom forrása a nép, tehát az általános választójogon alapuló szabad választások adják a demokratikus rendszer kiindulópontját. Ez az alfa és az ómega. A liberalizmus tehát a „fent”, míg a demokrácia a „lent” filozófiája és gyakorlata. Másfelől, a liberalizmus az egyént és a kisebbségek jogait védi, a demokrácia viszont a többség uralmát hangsúlyozza. Hogyan is férhetnének meg egymással?

Persze ez szándékosan provokatív kérdés a részemről. Annál is inkább, mert valójában az lenne a kívánatos, ha a két eszme kiegészítené egymást. Hiszen a liberalizmus két alappillére, az egyéni és állampolgári szabadságjogok, illetve a joguralom, az állami önkénytől való védelem joga, másfelől a demokrácia

¹ A szerzőnek nemrégiben jelent meg *A „felülírt” demokrácia – Közép- és Kelet-Európa politikai rendszerei, illetve a globális elit és a nemzetállamok közötti törésvonal a 21. században* című könyve (Gabriel Méry-RATIO, Budapest, 2019). (A Szerk.)

Nr. 3. VII. Jahrgang, 1919.

Einzelpreis 15 Pfg.
einschließl. Steuerzuschlag.

Frankfurt a. M., 14. Januar.

Das Illustrierte Blatt

Jeder tue seine Pflicht und übe sein Wahlrecht aus!

Deutsche! Schafft nach innen und außen Klarheit.

Männer und Frauen, geht am 19. Januar zur Wahlurne!

So wird gewählt.

Einwurf des Wahlzettels in geschlossenem Briefumschlag in die neue Wahlurne.

(Siehe auch Seite 8)

A választás joga – Az általános választójog gyakorlatát népszerűsítő német újság címlapja, 1998/nyár (Wikimedia Commons)

elköteleződése a népszuverenitás és az általános választások mellett egyaránt a modern polgári társadalom alappillérei.

Ugyanakkor tény, hogy történelmileg is külön utat jártak be. A liberalizmus a középkor után történelmileg előbb „érkezett”, mint a demokrácia. A 19.

században a nyugati országokban már több helyen bevezették a polgári szabadságjogokat, a törvény előtti egyenlőséget, illetve az alkotmányos jogállamot, miközben a választásra jogosultak még a lakosság tíz százalékát sem érték el. A liberális jogokkal rendelkező elitek féltek a tömegektől, a „többség zsarnokságától”, vagyis valójában attól, hogy a választásokon kormányra jutó csoportok veszélyeztethetik gazdasági és politikai presztízsüket, elitpozícióikat, kiváltságait. Ez nemcsak a nemesi-arisztokratikus, hanem a vagyonos polgári rétegekre is jellemző volt. Attól féltek tehát, hogy a demokrácia bekebelezi, felszámolja az alkotmányos liberalizmust, s éppen ezért sokáig – amíg lehetett – Nyugaton is ellenálltak a választójog kiterjesztésének.

A II. világháború után, a hidegháború kényszerítő körülményei között azonban mégiscsak létrejött a két elv közötti „nagy találkozás”, s a nyugati féltekén megalakultak a liberális demokráciák. Döntően azért, mert a szovjet kommunizmussal szemben bizonyítani kellett a nyugati kapitalizmus magasabbrendűségét. Azonban: az 1940-es évektől a '90-es évekig nem az eszmék egyesültek, hanem a két eszméből következő gyakorlatok intézményesültek. Tehát nem elsősorban ideológiai, hanem jogi-intézményi-szervezeti összekapcsolódás valósult meg ezekben az évtizedekben a nyugat-európai államokban.

A liberális demokrácia intézményrendszere sikeresen valósította meg a többség és a kisebbség, a kormányzati hatalom és az ellenzék közötti egyensúlyokat. Jómagam sokáig tanítottam egyetemeken demokrácia-elméletet, s a hallgatóknak egy nagyon egyszerű példával világítottam meg liberalizmus és demokrácia elveinek „összefésülését”. Feltettem a kérdést: a kétszer 45 perces órák között legyen-e szünet, vagy tartsuk egyben a kettőt? A többség döntése alapján eltekintettünk a szünettől, de sokan voltak, akik szerettek volna szünetet, hiszen a tömény unalmat csak így lehet kibírni. Elmondtam nekik: valahogy döntenünk kellett, s a demokratikus elv alapján többségi döntés született az összevont órák mellett. Ám a liberalizmus elvei mentén, az „alulmaradt” kisebbségnek garantáljuk, hogy kitarson a szünet fontossága, tehát saját meggyőződése mellett, hátrány ezért nem érheti, sőt minden lehetősége megvan arra, hogy a későbbiekben megfordítsa a többségi viszonyokat a saját javára, és a későbbiekben újra szavazzunk az ügyről.

Visszatérve a történelemre: a Szovjetunió felbomlásával, a kommunizmus bukásával és a világ „egypólusúvá” válásával gyökeresen megváltozott a helyzet. Francis Fukuyama híres-hírheft tanulmányában és utána könyvében² meg is hirdette a liberális demokráciák végső győzelmét, s a globális liberális elit inntól kezdve nem is igazán rejtette véka alá, hogy ez valójában nem jelent mást, mint a liberalizmus győzelmét a demokrácia felett.

Még ebben az évtizedben, 1997-ben írt egy elhíresült tanulmányt az indiai származású amerikai politológus, Faared Zakaria *Az illiberális demokrácia virágzása* (*The Rise of Illiberal Democracy*) címmel a globális elit egyik legmértv-adóbb lapjában, a *Foreign Affairs*-ben (Zakaria egyébként tagja a globalista „fellegvárnak”, a Külkapcsolatok Tanácsának, mely kiadja a lapot is).³ Lényegében Zakaria vezette be a nyugati közvéleménybe az „illiberális demokrácia” fogalmát, amelyben azt hangsúlyozza, hogy egyre több olyan ország van, ahol ugyan szabad választásokat tartanak – tehát demokratikusak –, de a kormányzatok a megszerzett többségi hatalommal visszaélnak, korlátozzák a szabadságjogokat, a kisebbségek jogait, az ellenzékét, hiányzik a fékek és ellensúlyok rendszere – tehát nincs liberalizmus. Tudjuk, hogy Zakaria (aki időközben tévés celebbé vált, talán nem teljesen véletlenül) fogalma az azóta eltelt két évtizedben micsoda karriert futott be a liberális közvélemény előtt, s azt is tudjuk, hogy ez a fogalmat egyfajta furkósbotként használják azokkal az országokkal

a globális elit nem rejtette véka alá a liberalizmus győzelmét a demokrácia felett

2 Francis FUKUYAMA: *The End of History*, The National Interest 1989. nyár, majd *A történelem vége és az utolsó ember* [1992], ford. SOMOGYI Pál László, Európa, Budapest, 1994.

3 Faared ZAKARIA: *The Rise of Illiberal Democracy*, Foreign Affairs 1997/6., 22–43. (Magyarul lásd Uő.: *Az antiliberalis demokrácia kibontakozása*, Európai Szemle 1998. nyár – a Szerk.)

és kormányokkal szemben – lásd a magyar és a lengyel kormányt –, amelyek nem a liberális elit elvárásai szerinti elveket vallanak és nem is úgy működnek.

Érdemes észrevenni, hogy Zakaria az 1997-es tanulmányában igen nyíltan ír arról, hogyan is kell gondolkodni liberalizmus és demokrácia viszonyáról. Döbbenetes módon azt állítja, hogy még mindig jobb egy fél-autokratikus rendszer, mint egy, a szabad választásokon megszerzett, többségi hatalmára hivatkozó, de azzal visszaélő kormányzat. Íme, az idézet: „A szabad és tisztességes választások hiányát hibának kell tekinteni, nem a zsarnokság meghatározásának. A választások a kormányzás fontos erényei, de nem minősülnek egyetlen erénynek. A kormányt az alkotmányos liberalizmussal összefüggő mércékkel kell megítélni. A gazdasági, polgári és vallási szabadságjogok, az autonómia és a méltóság e mérce középpontjában állnak. Ha egy korlátozott demokráciával rendelkező kormány folyamatosan kiterjeszti ezeket a szabadságjogokat, akkor azt nem szabad diktatúrának nevezni.”

Ezek világos mondatok: Zakaria, a mérhetetlenül befolyásos *Foreign Affairs* és a mögötte álló liberális elit szerint ahol nincsenek szabad választások, ott nem feltétlenül van zsarnokság – legfeljebb „hibák”. Véleményem szerint nagyjából ekkortól indul el a liberális főáramlatban az a napjainkban különösen felerősödő irányzat, amely a demokráciában nem partnert és szövetségest lát, hanem akadályt. Akadályt az előtt, hogy létrejöjjön egy nemzetek feletti, a nemzetállami szuverenitást megszüntető globalizmus, létrejöjjön az Európai Egyesült Államok és a világpolgárság.

Amikor tehát a liberális demokráciáról hallunk, nem árt tudatosítanunk, hogy ez nem más, mint szemérmes kifejezése a demokrácia háttérbe tolásának, egy régi-új *liberális elitizmus* létrejöttének. Ennek jellemzői többek között: az elitek uralma, a választások semmibe vétele, a közvetlen demokratikus formák (népszavazás) elvetése, a mindenkori kisebbségek „zsarnoksága” a többség felett, a népuralom mint „populizmus” elleni fellépés. És még valami: a tartózkodó szavazatok nem figyelembe vétele – ha éppen a (bal)liberális elit érdeke úgy kívánja, mondjuk az Európai Parlamentben Magyarországgal szemben, a Sargentini-jelentés megszavazásakor.

KI ÁLL A FOLYAMATOK MÖGÖTT?

Veszélyben van tehát a demokrácia a 21. században, ám a veszély nem elsősorban a politikai szélsőségek irányából érkezik, hanem a globális – elsősorban pénzügyi – elit és a hozzájuk kapcsolódó globalista hálózatok felől. Ennek a nemzetek feletti, kozmopolita elitnek ugyanis útjában van a demokratikus intézményrendszer és eljárás mód, amely a nemzettudat mellett az utolsó, ami akadályokat gördít a globális, államok és társadalmak felett álló piac megvalósítása elé.

A globális elit – amelyről az utóbbi években két fontos könyv jelent meg az Egyesült Államokban⁴ – immáron egyre kevésbé titkolt célja egy kozmopolita világtársadalom létrehozása, amelyben az identitásukat veszített, fogyasztó-polgárrá degradált, atomizált emberek tömegei könnyen manipulálhatók és

irányíthatók lesznek. Egy ilyen „szép új világban” (Aldous Huxley), vagy inkább falanszterben (Madách Imre) elérhető a globális piaci profit maximalizálása. Másfelől – s ez is az alapcélok közé tartozik – a világkormányzás kordában tartaná az em-

bereket, ellehetetlenítené a lázadásokat és felkeléseket, így kitörne az „örök béke” (Immanuel Kant). Az az örök béke, amely a koporsók békéje lenne, mert megszüntetne minden hagyományos emberi közösséget, a családtól a nemzetig, amelyben s amelyért élni lehet és érdemes.

Ám mit sem számítanak az emberi és közösségi „veszteségek”, ha a cél, a pénzek és a profitok természetes folyása a globális elit felé biztosított. Nem-

⁴ David ROTHKOPF: *Superclass. The Global Power Elite and The World They Are Working*, Farrar, Straus and Giroux, 2008; Peter PHILLIPS: *Giants – The Global Power Elite*, Seven Stories Press, New York, 2018.

” veszélyben van a demokrácia a globalista hálózatok felől

rég halt meg idősebb George H. W. Bush volt amerikai elnök, egyben a Skull and Bones (Koponya és Csontok) titkos társaság tagja: ő volt az, aki a hidegháború befejeződése, a kommunizmus bukása, s a világ egypólusúvá válása kezdetén nyíltan és többször beszélt az Új Világrendről (*New World Order*), először az ENSZ plénuma előtt, 1990. szeptember 11-én. Nos, ebben az új világrendben – ha megvalósulna – sokkal fontosabb lenne a liberalizmus, mint a demokrácia, mert a cél éppen az, hogy a világ sorsáról ne a buta, tudatlan, maradi állampolgárok döntsenek nemzetállami keretek között, hanem a kiválasztott, erre hivatott, „liberális” elit.

A 21. században a globális elit világszemléletét nem pusztán a gazdaság, hanem a politika, a társadalom és a kultúra területére is ki akarja terjeszteni, s ezzel egyfajta univerzális választ kíván felkínálni az emberiség számára. De vajon honnan meríti ehhez a szellemi muníciót?

A kiindulópont természetesen a neoliberais gazdaságfilozófia, amely a piac – immáron a globális piac – mindenhatóságát hirdeti a (nemzet)állam beavatkozásával szemben. A neoliberalizmus ugyan elsősorban a gazdaság működésére vonatkozó ideológia, de immáron átfogó világszemléletté vált. Ennek mintegy részeként jelent meg az ’50–60-as évektől kezdve a kulturális marxizmus, amely a társadalom és a kultúra gyökeres megváltoztatását tűzte ki célul, illetve a ’90-es évektől a liberális demokrácia politikai ideológiája, amely az állam, a nemzetállam és a demokrácia átalakítását igyekszik a világ egészében általános normává tenni.

A neoliberalizmus gazdasági oldala közismert; érdemes ugyanakkor a kulturális marxizmus gyökereivel és legfőbb mondandóival foglalkoznunk, mert összefüggésben áll a demokrácia liberalizmus által felülírásának szándékával.

a kulturális marxizmus új elnyomottakat állít a gazdasági elnyomottak helyére

A KULTURÁLIS MARXIZMUS MINT ABSZOLUTIZÁLT LIBERALIZMUS

A kulturális marxizmus gyökerei egészen az I. világháborúig, illetve a ’20-as évekig vezetnek vissza. Két marxista teoretikus, az olasz Antonio Gramsci és a magyar Lukács György hasonló következtetésekre jutottak: úgy vélték, hogy a munkásság sohasem fogja felismerni a saját érdekeit addig, amíg meg nem szabadulnak a nyugati kultúra hagyományaitól, különös tekintettel a keresztény vallásra és az egyházra, a nemzettudatra, illetve a klasszikus polgári családokra épülő létmódra. Lukács, aki kommunista körökben nagy elismerésnek örvendett, 1919-ben azt a kérdést tette fel: ki fog megmenteni minket a nyugati kultúrától? Arra az álláspontra jutott, hogy a marxista földi paradicsom létrejötte előtt a legnagyobb akadály a nyugati kultúra – ettől kell tehát megszabadulni. Ennek érdekében pedig egy olyan ideológiát kell felépíteni, amely szellemi és értékalapjaiban rengeti meg e több évszázados kultúrát.

Nos, ennek szellemében 1923-ben Németországban, Frankfurtban – Felix Weil kezdeményezésére és finanszírozásával – létrejött a Társadalomkutató Intézet, amelyet a későbbiekben már Frankfurti Iskola néven emlegettek. Célja pontosan az volt, hogy a gazdasági alapú marxizmusból kulturális marxizmust hozzon létre.

Miben áll a kulturális marxizmus újítása? Abban, hogy új elnyomottakat állít a gazdasági elnyomottak, a munkásság helyére. Mindez a klasszikus, gazdasági marxizmus mintájára zajlik: Marxnál a dolgozók és parasztok az eleve jók, míg a burzsoázia, a tulajdonosok és munkáltatók eleve rosszak, a kulturális marxizmusban pedig bizonyos – szexuális, etnikai, vallási stb. – kisebbségek a jók, míg a nemzetet alkotó, azt fenntartó fehér középosztály az *ab ovo* rossz, a Gonosz. Így az „új elnyomottak” például a feminista nők (a nem feminista nők persze nem azok, ők elnyomók), a feketék, a spanyolajkúak, az iszlámhoz tartozó kisebbségek, a melegek, a LGBTQI-csoportok, az ateisták stb. Ők tehát a megtettesült jók, míg a középosztálybeli fehér férfiak, a keresztények és pat-

rióták a gonoszok, s mint egyfajta új burzsoázia, súlyosan elnyomják az előbb említett kisebbségeket.

A kulturális marxisták szerint a többség kulturális elnyomása ellen fel kell lázadni, s ennek megfelelően el kell foglalni az egyetemeket, a médiát és a sajtót, a közvéleményt, a civil társadalmat, a kutatóintézeteket, minden helyet, ahol a saját nézeteket lehet terjeszteni. Ha ez a kisajátítás (miként a klasszikus marxizmusban a tőke kisajátítása) megtörténik, akkor ki kell alakítani a közvéleményben egy politikailag korrekt (*political correct*, PC) nyelvezetet, amely minden létező, születéstől fogva vagy a hagyományokból következő különbséget – legyen az faji, nemi, etnikai, vallási – nemlétezőnek tekint, dekonstruál, s az emberek individualitására, szabad identitásválasztására vezeti vissza a létmódot. Minden ember egyenlő abban, hogy szabadon dönti el, milyen etnikumhoz, nemhez, valláshoz kötődik, s bármilyen, az államtól vagy a társadalomtól eredeztethető, szabályozásból, hagyományból vagy erkölcsi követelményekből eredő kényszerítést bármilyen adott intézmény elfogadására alaptól elutasít.

A kulturális marxizmusnak a politikai korrektségen túl három fontos eleme van.

1) A kritikai elmélet (*Critical Theory*), amelynek lényege minden fennálló intézmény, rend, szokás, norma és gyakorlat támadhatósága, kritizálása, ugyanis kiindulópontja szerint az intézmények olyan építmények, amelyek mesterségesek és lerombolhatóak, ha az egyéni szabadságot gátolják. Erich Fromm alapozta meg például a szexuális másság iránti feltétlen tiszteletet, ugyanis abból indult ki, hogy a szexuális, nemi különbségek sem mások, mint társadalmilag meghatározott és kényszerített állapotok, nem a természettől valók, s ezáltal megváltoztathatók (így jutottunk el 2016-ra a svédországi semleges vécékig).

Ebből már következik, hogy a hagyományos nyugati kultúra intézményei is kritizálhatók; többek között kritizálható a nemzettudat, amely ebben a megközelítésben káros, más nemzeteket elnyomni akaró nacionalizmusként jelenik meg, és helyettesíthető az egyén szabadságát sokkal jobban szolgáló kozmopolitizmussal, világpolgársággal. Kritizálható a nemzetállam, mely béklyókba helyezi az individuumot, helyette sokkal adekvátabb az államnélküliség vagy a világkormányzás. Kritizálható a vallás (mint a társadalom intézménye), mert olyan építmény, amely hamis tudatra épít és agresszívan befolyásolja az egyént, s kritizálható a hagyományos, férfi és nő házasságára és gyerekvállalására épülő család, mert ez is csak társadalmi építmény, amely az individuális önkiteljesítés elé állít „mesterséges” akadályokat. Vagyis: kritizálható az állam és a társadalom minden olyan intézménye, amely évszázadok óta megvan és működik. (Itt és ezen a ponton érthetjük meg azt is, hogy a neoliberaisok egyértelműen az Európába irányuló migráció pártján állnak. Ennek oka egyszerűen az, hogy amíg a konzervatív, nemzeti és keresztény beállítottságú emberek őrizni és védeni kívánják az európai kultúrát és civilizációt, addig előbbieket nem látják megvédendőt ezekben az értékekben és intézményekben, mert úgy látják, hogy a nyitottság az egyéni szabadság garanciája, s nem az elzárkózás; utóbbit rasszizmusnak, előítéletességnek és antihumanizmusnak állítják be. Ezért ők tudomásul veszik vagy vennének egy multikulturális, identitását vesztett, kevert lakosságú Európa létrejöttét, mert ez is közelebb vinné a kontinentet a kozmopolita létforma felé.) Az egyetlen szféra, amely mentes az egyén korlátozásától, az éppen a piac, amely az egyéni ötletekre, vállalkozásra, önmegvalósításra épít. Itt halmozódik fel az a tudás, önismeret, szakértelem és szabadság, amely egyedül képes arra, hogy egy új rend alapjává váljon.

2) A fentiekből következik a dekonstrukció elve, amely alapján nem csak kritizálható, hanem lebontható és újraépíthető minden, legyen az egy szöveg, egy szokás, egy intézmény stb. Ebben az értelemben bármilyen, a hagyományok és a szokásjog alapján álló értelmezést meg lehet szüntetni, s új értelmezést lehet adni a dolgoknak; például a régi rend, az állam–piac–társadalom építménye is lerombolható és egy újjal helyettesíthető (például egy kozmopolita rend is felépíthető).

3) Mindezek alapja és kiindulópontja a módszertani individualizmus. Ahogyan Molnár Tamás írja, a liberalizmus az egyént helyezi előtérbe az intézményekkel szemben; ebből a szempontból fontos a Karl Popperhez köthető

nominalizmus is. Popper a következőképpen fogalmaz: „A társadalomelmélet feladata az, hogy körültekintően szociológiai modelleket konstruáljon és elemezzen, deskriptív vagy nominalista terminusokban, vagy másképpen szólva: individuumok terminusaiban, magatartásaikkal, elvárásaikkal, kapcsolataikkal stb. vetve számot – amiért is e posztulátum »módszertani individualizmusnak« nevezhető.”⁵ Molnár így folytatja: „William Ockham, Popper és más liberális szerzők eszméjéből származik a gondolat, hogy »az ember nem megismerhető, nem érvényes«, csak akkor önmaga, amikor elkülönül a mítoszokból és hamis ideákból összegyúrt irracionális környezetéből: nyelvtől, családi befolyástól, nemzeti, vallási és egyéb determinizmusoktól. Az emberek tehát mindenütt és mindenkor azonosak; a különbségek és a konfliktusok, a csapások, a nyomorúság, a szolgaság és a kizsákmányolás okai a kollektív képzetek és szimbólumok (a Bacon-féle *idola fori*).”⁶

Ebből a módszertani individualizmusból vagy nominalizmusból érthető meg, hogy a kritikai marxizmus számára miért a legfontosabb szféra a piac. Az egyén ugyanis felette van az intézményeknek, a természetnek, a társadalomnak és az államnak; minden, amit születése után ráaggatnak, amibe behelyezik és belekényszerítik, csak egy zubbony, amiből ki kell bújni és utána el kell döntenie, hogy mit akar. A liberalizmus által kialakított társadalom csak egalitárius lehet, amely csereüzletekre és kompromisszumokra épül, kivéve a gazdaságot, ahol viszont a kiemelkedő tehetségek szakértelme és hatékonysága szükséges ahhoz, hogy létrejöjjön a társadalmi dinamizmus, a fejlődés, a modernitás. A piac s főleg a globális piac az, amelyben megtalálható a kellő individualitás, a kellő tudás, a kellő szabadság; itt nincsenek előítéletek, irracionalitás, érzelmek, csak egyéni érdek van, amit mindenki felismer és képvisel.

A fentiekből talán már világos, hogy ezen a ponton, a piac piedesztálra emelésében találkozunk össze a legerősebben a neoliberais eszme és a kritikai marxizmus; mind a két tábor hívei, képviselői hamar felismerték a két irányzat rokonságát, egymáshoz illőségét. Nyugodtan mondhatjuk, hogy a neoliberalizmus társadalmi és kulturális oldala a kritikai marxizmus, míg az utóbbi gazdasági kivetülése a neoliberális irányzat. Együtt, egymást erősítve képviselik és inspirálják a globális piac uralmát nemzetállam és társadalom felett.

Gondoljunk bele abba, hogy a *mainstream* médiában és sajtóban megszólaló neoliberális szerzők és közéleti szereplők, ha éppen gazdasági és pénzügyi problémák merülnek fel, mindig és szinte ösztönösen az úgynevezett „befektetők”, a „piac”, a „cégek”, „részvénypiacok”, a „brókerek” (ugye ismerősek ezek a szavak?) érdekeire hivatkoznak, s mindig azt figyelik árgus szemekkel, hogy mit mondanak, mit javasolnak, mit cselekednek, mit lépnek ők a kielezett helyzetekben – de bármikor máskor is. A kozmopolita elit követői számára ők az elsődleges hivatkozási pontok, miközben kevésbé jut eszükbe a társadalmi többségnek a mindenkori szempontjait és problémáit figyelembe venni.

S éppen itt ér össze egymással a kulturális marxizmus, a neoliberális gazdaságfilozófia és a liberális demokrácia gondolköre: szerintük a társadalmakat nem az ostoba tömegek, a „konstruált” nagyközösségek, a „többség” viszik előre, hanem a tehetséges, kiemelkedő – *horribile dictu*: beleszületett – egyének, akik a mindenkori kisebbség, a kiválasztottak szűk csoportját képezik. Ők azok, akik vezetésre hivatottak; s itt már vissza is jutottunk a liberalizmus magasabbrendűségéhez, a liberalizmus elsőbbségéhez a demokráciával szemben.

LÉPÉSEK A DEMOKRÁCIA LIBERÁLIS „FELÜLÍRÁSÁRA”

A globális elit, támaszkodva a neoliberális gazdaságfilozófia és a totális individualizmust hirdető kulturális marxizmus állítólagos „sikereire”, elérkezettnek

a neoliberalizmus
kulturális oldala
a kritikai marxizmus

5 MOLNÁR Tamás: *Liberális hegemonia* [1992], ford. GÁBOR Zsuzsa, Kairosz, Budapest, 2001, 62–63.

6 Uo., 63.

látta az időt a politikai viszonyok átalakítására is. A cél nem más, mint globális piac uralmának kiterjesztése a nemzetállamra, amely utóbbi a saját területén belül még mindig kellő jogi és kényszerítő erővel rendelkezett/rendelkezik ahhoz, hogy szembemenjen a globális piaci szereplők akaratával. Ráadásul az állam döntéseinek megalapozottságát, erejét a választásokon megszerzett, társadalmi – többségi – támogatottság adta, ez tette minden egyes, nemzetgazdaságot és nemzeti kultúrát védő lépését legitimé. Ha tehát a globális elit a nemzetállamot akarja „varázstalanítani” (hosszabb távon megszüntetni), akkor ahhoz a nemzetállam keretei között működő demokrácia intézményét is meg kell támadnia.

Milyen módon lehet ezt elérni? Úgy, ha a liberalizmus és a demokrácia kényes egyensúlyára épülő rendszerét megbontják (kritizálják és dekonstruálják), s azt kezdik hirdetni, hogy a két elv egyensúlya felborult, s a demokrácia, más-képpen a többség önkénye (autokrácia, fél-diktatúra stb.) jött létre. Különösen fontos ezzel összefüggésben, hogy a globális liberális elit és annak kiszolgálói (politikusok, pártok, kormányok, médiumok, állami szervezetek, nemzetközi szervezetek, az Európai Unió elitje stb.) azokat az országokat támadja meg és kritizálja, amelyek szívósan védik nemzetállami szuverenitásukat és ragaszkodnak saját demokratikus játékszabályaikhoz (miként ezt Európában leginkább a közép-európai országok, különösen Magyarország teszi).

Az érintett országok kritizálói ilyenkor több húron játszanak. Egyrészt azt hangoztatják, hogy a többség által választott kormány, visszaélve a hatalmával, elnyomja a kisebbség és az egyének hangját, nem ad nekik lehetőséget ellenvéleményük kifejtésére és képviselésére, tehát az országban véleménydiktatúra áll fenn. Másrészt, eluralkodik a populizmus (korunk egyik neoliberalis kulcsszava), ami annyit jelent, hogy egyes kormányok az emberek, a választók többségi véleményének az „uszályába” kerülnek és meggondolatlanul, szakmaiatlanul és amatőr, primitív módon követik a népi elvárásokat, s ez végsősoron gazdasági csődbe juttatja az országot (hiányzik a piac szakértelm!). Harmadrészt túl sok népszavazást tartanak ezek az országok, s ezzel ismét csak a meggondolatlan tömegvéleményeknek adnak teret a szakértelemmel szemben (az Európai Bizottság a 2016 őszi Magyarországon a migránsok befogadásáról, a kö-

telező kvótákról szóló népszavazás kapcsán már-már csalásról, visszaélésekről beszélt). De mindezt mintegy betetőzve, a kritika arról is szól, hogy egyes országokban a választások is manipuláltak, a kisebbség hangja elfojtott, s olyan populista erőket juttatnak hatalomra az emberek, akiknek fogalmuk sincs a globális piacgazdaság követelményrendszeréről.

A globális elit állammal és demokráciával szembeni kritikája a liberalizmus védelmében azonban megtévesztő, sőt szemfényvesztőnek is nevezhető. Azzal ugyanis, hogy kritizál és megkérdőjelez választásokat, népszavazásokat, illetve a kisebbségek szempontjainak fontosságára hívja fel a figyelmet, valójában nem tesz mást, mint eltorzítja a liberalizmus valahai balansz-szerepét, s a kisebbségeknek és egyéneknek követel többletjogokat a többséggel szemben. Ez látenszen már a legitim módon megválasztott kormányok elleni támadás, amely így közvetetten a nemzetállamot próbálja szuverenitásában megingatni (dekonstruálni).

E kritikai érvelés lényegében azt állítja, hogy a demokrácia többségi elvének érvényesítése a kisebbségek rovására önkényhez, egyeduralomhoz vezet. Ebben az összefüggésben jön elő az a kritika, hogy az érintett országok már nem liberális demokráciák, hanem illiberális demokráciák, rosszabb esetben autokráciák vagy diktatúrák (ezt a kritikát az utóbbi években Magyarország és Lengyelország számtalanszor megkapta). Ha jobban belegondolunk, akkor észrevehetjük, hogy ez a felfogás a demokratikus elvet gyakorlatilag a populizmussal azonosítja, s a demokráciát a liberalizmussal helyettesíti be. Szavakban ugyan a demokráciát akarja megmenteni, de valójában a demokrácia helyébe állítja a liberalizmust, és a demokráciát megszünteti, „felülírja”.

Utóbbi azért is állítható, mert a neoliberalisok számára a valódi társadalmi tudás nem a választók hektikus és tájékozatlan többségénél rejlik, hanem a fel-

a globális elit az egyéneknek követel többletjogokat a többséggel szemben

készült, szakmailag kompetens egyénnél, aki leginkább közgazdász, pénzügyi szakember, és átlátja a globális bonyolult gazdasági és pénzügyi folyamatait, egyben a piac szereplője (de leginkább a Goldman Sachs vagy más giga-pénzügyintézet volt alkalmazottja). Ebben az összefüggésben a (neo)liberális demokrácia nem más, mint a globális piac szereplőinek, szakértőinek helyzetbe hozása, kiszolgálása, ha kell, a többséggel szemben is. Másképpen, a demokráciában is a legtehetségesebb és legdinamikusabb egyének és csoportok uralma kell hogy érvényesüljön, s ők ezen a terepen találhatók.

Brexit – Nagy-Britannia
EU-ból való kilépése
melletti kampány, Epping
(Essex, Anglia), 2016
(diamondgeezzer.blogspot.com)

„LIBERÁLIS” ELJÁRÁSOK AZ EURÓPAI UNIÓN BELÜL

A globális elit hálózataival átszőtt és irányított Európai Unió, illetve tágabban a brüsszeli bürokrácia új európai alkotmányt kívánt elfogadtatni a kétezres évek elején, hogy a megfelelő reformokkal közelebb kerüljön az áhított cél,

a szuperföderális Európai Egyesült Államok megvalósítása felé. Ám az európai alkotmánytervezet, amely – jól emlékezhetünk – nem tartalmazta az unió keresztény gyökereire való hivatkozást, elbukott a francia és a holland népszavazásokon. Azt hinné az ember, hogy ebben az esetben az alkotmány gyökeres átdolgozása következhetett volna. Ám erről szó sincs: az uniós elit úgy döntött, hogy néhány fejezetet kidobva, de a szöveg döntő részét változatlanul hagyva már nem mint alkotmányt, hanem mint szerződést teszik a tagállamok elé aláírásra. A Lisszaboni Szerződést alá is írták a tagállamok 2007. december 13-án. Írország azonban mégis népszavazást tartott a szerződésről – egyedül a tagállamok közül –, s az ír nép 2008. június 12-én nemet mondott a kormány által már aláírt szerződésre.

Mi történt ekkor? Elkezdődött az uniós elit és az ír politikusok tárgyalása, s „kreatív” megoldásra jutottak: az íreknek bizonyos külön garanciát adtak néhány kérdésben, s 2008. október 2-án megismételték (!) a népszavazást. Láss csodát, a kellően erőteljes propaganda hatására az ír nép ekkor már megszavazta a szöveget, így a Lisszaboni Szerződés 2009. december 1-jén életbe lépett. (Sajnos az ír nép azóta is erős agymosáson esett át, hiszen a hagyományos katolikus ország népszavazáson fogadta el az egyneműek házassághoz való jogát is.) Innen eredeztethető a nem megfelelő eredménnyel záruló szavazások megismétlésének a módszere, mint kétséget kizáróan antidemokratikus eljárás.

A következő „technika” a tagállamok kormányfőinek nem parlamenti választás, hanem delegálás útján való pozícióba helyezése. Ez 2011-ben kétszer is megtörtént, mégpedig Görögországban és Olaszországban. Mindkét ország pénzügyi és adósságválságba került, s ekkor úgy döntött az uniós és a globális elit, hogy nincs idő holmi parlamenti választásra meg a demokrácia nevezetű játéokra, ezért egész egyszerűen – megfelelő tárgyalások után – lemondatták Silvio Berlusconi, illetve Jorgosz Papandreu miniszterelnököket, s utána „szakértői” – értsd: az IMF, Világbank, Európai Központi Bank, Európai Bizottság akaratát végrehajtó – kormányokat neveztek ki a két ország élére. Lukasz Papadimoszt delegálták a görög kormány élére, aki jellegzetesen a globális pénzügyi elit tagja: Amerikában a Columbia Egyetemen végzett, a Federal Reserve Bank (FED, a magánkézben lévő jegybank) közgazdászaként dolgozott, később a globális elit egyik központi testületének, a Trilaterális Bizottságnak is a tagja lett. Mario Monti pedig az új olasz kormány élére került, aki pedig előtte az Európai Bizottság gazdasági területeket felügyelő biztosa volt két alkalommal is. Mindketten végrehajtották a szokásos leckét: átfogó megszorítások, következőként a nép életszínvonalának látványos romlása.

S máris elérkeztünk az utóbbi évekhez, hónapokhoz; a 2019-es európai parlamenti választásokhoz közeledve azt tapasztaljuk, hogy a globális és brüsszeli elit „belehúzott”, s egyre durvább támadásokat intéz a demokrácia, a demokratikus eljárások ellen. Először is itt van a Brexit: a britek kilépéséről szóló népszavazásra 2016 júniusában került sor, s a kilépésre szavazott a brit állampolgárok mintegy 52 százaléka. Ennek teljesen logikus és legitim következményeként 2017. március 29-én a brit kormány elindította a kilépési tárgyalásokat. Igen ám, de a szuperföderális unióban gondolkodó brüsszeli és globális elit nehezen viselte el a nép akaratát. Szinte a kilépési tárgyalások kezdetétől kezdve elindult egy politikai nyomásgyakorlás a brit kormány felé, amely azt célozta és célozza, hogy meg kell ismétetni a népszavazást, mert az emberek meggondolatlanul és tudatlanul döntöttek a kilépés mellett. (Egy híres francia liberális és globalista filozófus, Bernard-Henri Lévy így írt a Brexitről: „a Brexit örök időkre a tudatlanság győzelmének példája lesz a tudás fölött. A pitiánerségé a nagyság felett.”⁷) Ez a nyomásgyakorlás a mai napig tart, és nem lehet teljesen kizárni, hogy végül célt érnek a globális csoportok.

Íme, itt áll előttünk két módszer a demokratikus eljárások szétzilálására, megfúrására, ellehetetlenítésére: a delegálás és a megismételt szavazás. Utóbbit nemrégiben ismét elővették, mégpedig a humanitárius, vagyis magyarul migráns-beengedő vízum európai parlamenti szavazásakor. Tanulságos volt megfigyelni a migránsbarát képviselők megdöbbenését és felháborodását a szá-

7 Bernard-Henri Lévy: *Entrange défaite à Londres*, Le Monde 2016. június 25.

mukra sikertelen szavazás láttán. López Aguilar, a betérjesztő két másodperc múlva már „pontosan tudta”, hogy itt technikai hiba történt, és azonnal kérte a szavazás megismétlését... Végül érdemes még megemlíteni a Sargentini-jelentésről szóló európai parlamenti szavazást, ahol egyértelműen elbukott a jelentés, hiszen nem szerezte meg a jelenlévők kétharmadának szavazatát. Ám mit számít ez? A kreatív liberálisok kiharcolták, hogy a tartózkodó szavazatok ne számláljanak szavazatnak. Ez nem volt más, mint a demokrácia szokásrendjének nyilvánvaló megcsúfolása. Folytathatnánk tovább azzal, hogy a brüsszeli elit, ha kell, egyszerű többségi döntésre akar áttérni, más esetekben pedig a konszenzusos elvet hangoztatja, mikor, milyen helyzetben milyen manipulációs technikákra van szükség a céljai eléréséhez.

Delegálás, egyszerű többség, szavazások és népszavazások megismétlése, vagy éppen konszenzus kikényszerítése hálózati eszközökkel: mind-mind azt a „szép új világot” célozza meg, amelyben csupán színpadi kellékké, manipulatív legitimációs eszközzé silányodik, s végül elporlad a demokrácia.

ÖSSZEZÉS

Ha jobban belegondolunk, a neoliberais gondolatmenet következményeként a liberális demokráciák liberális nem-demokráciákká vagy autokráciákká változhatnak, amennyiben a választást és a demokratikus formulákat lebecsülik, a többségi akaratot pedig populizmusnak tartják. Ma már látszik, a globális szereplők korántsem tartanak ördögtől való gondolatnak a választás helyett a delegációt, a „legjobb szakértők” globális és helyi (értsd: nemzeti) intézmények élére helyezését – akiket természetesen „csak és kizárólag” a jóindulat, a közjó iránti elkötelezettség vezetne. A többségi, a népfenség elvére épülő demokráciákkal szembeni neoliberais kritika hátterében – mint említettem – a nemzetállamok meggyengítésének és eltüntetésének szándéka áll, csak ezt természetesen nem fogják a nyilvánosság előtt felvállalni, helyette válogatottnál válogatottabb jelzőkkel és szavakkal „aggódnak” egyes országok demokráciáiért.

Miközben nyilvánvaló, hogy ma, a 21. században a demokráciák számos válfaja létezik és létezhet, ezek közül csak az egyik a (neo)liberais demokrácia, de emellett létrejöttek és működnek – adott esetben nagyon hatékonyan – a többségi demokráciák, a keresztény demokráciák, a „populista” demokráciák, az ázsiai térségre jellemző autoriter demokráciák vagy a választási demokráciák (amelyek az adott ország történelmi, gazdasági és kulturális feltételeihez jobban alkalmazkodnak, mint a liberális demokráciák).

A liberális demokrácia neoliberais abszolutizálói voltaképpen azt vallják, hogy a globálissá vált világot és annak gazdasági folyamatait nemzetállami szinten már nem lehet megérteni, átlátni, kezelni, befolyásolni és irányítani. Vagyis nincs más alternatíva, mint hogy a világ vezérlését azokra bizzuk, akik a globális folyamatok élén állnak és meghatározzák azokat. Egyszóval – Arisztotelész után szabadon – egy modernkori arisztokráciára van szükség, amelyet mai szavakkal leginkább elitokráciának nevezhetnénk. Az elit-okrácia azért jó szó ide, mert a demo-krácia ellentéte, tehát a nép-uralom helyett az elit uralmát jelenti. És itt bezárul a kör: a „liberais” demokrácia ebben az eltorzított, az eredetitől fényévekre eltávolodott formájában nem más, mint demokrácia nélküli elitizmus. ■

**a liberális demokráciák
liberais nem-demokráciákká
változhatnak** ””